

DẠY HỌC HÁT CA KHÚC MANG ÂM HƯỞNG DÂN CA NAM BỘ Ở TRƯỜNG ĐẠI HỌC ĐỒNG THÁP

Trà Ngọc Đức
Trường Đại học Đồng Tháp
Email: tnduc@dthu.edu.vn

/Ngày nhận bài: **05/12/2025** /Ngày nhận bài sửa sau phân biên: **30/12/2025** /Ngày chấp nhận đăng: **10/01/2026**

TÓM TẮT

Ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ là một bộ phận quan trọng trong chương trình đào tạo Sư phạm Âm nhạc, không chỉ góp phần bồi dưỡng năng lực nghề nghiệp mà còn giúp sinh viên hiểu sâu sắc giá trị văn hóa vùng Nam Bộ. Bài báo phân tích cơ sở lý luận, thực trạng và đề xuất một số định hướng đổi mới dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ tại Trường Đại học Đồng Tháp. Kết quả cho thấy việc nâng cao kỹ năng phát âm tiếng Việt, tăng cường phương pháp luyện thanh đặc thù, mở rộng hệ thống ca khúc, ứng dụng công nghệ và đổi mới kiểm tra đánh giá là những yếu tố quan trọng để nâng cao chất lượng đào tạo thanh nhạc theo hướng thực hành, ứng dụng.

Từ khóa: Dân ca Nam Bộ, ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ, dạy học thanh nhạc, đào tạo giáo viên âm nhạc

TEACHING SONGS WITH SOUTHERN VIETNAMESE FOLK INFLUENCES AT DONG THAP UNIVERSITY

ABSTRACT

Songs influenced by Southern Vietnamese folk music constitute an important component of music pedagogy training, contributing not only to professional skill development but also to students' understanding of regional cultural values. This article examines the theoretical foundations and current practices of teaching songs with Southern folk influences at Dong Thap University, and proposes directions for pedagogical innovation. The findings highlight the importance of improving Vietnamese pronunciation, applying folk-oriented vocal training techniques, expanding the song repertoire, integrating technology, and reforming assessment methods to enhance the quality of practice-oriented vocal education.

Keywords: Southern Vietnamese folk music; folk-influenced songs; vocal pedagogy; music teacher education

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nam Bộ là vùng đất có truyền thống âm nhạc phong phú, với các thể loại dân ca đặc trưng như lý, hò, vọng cổ, điệu thức ngũ cung và phong cách diễn xướng đậm chất dân gian. Trong quá trình đào tạo giáo viên âm nhạc, việc giúp sinh viên nắm vững các kỹ thuật hát và phong cách biểu diễn ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ có ý nghĩa quan trọng trong việc hình thành năng lực giảng dạy, truyền thụ văn hóa và phát triển thực hành nghệ thuật địa phương.

Tại Trường Đại học Đồng Tháp, nơi có lợi thế đặc thù về văn hóa miền Tây Nam Bộ, nội dung dạy học ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ vừa mang tính bắt buộc về mặt chuyên môn, vừa góp phần thực hiện chiến lược bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa địa phương. Do đó, nghiên cứu việc dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ cho sinh viên ngành đại học Sư phạm Âm nhạc là cần thiết nhằm nâng cao chất lượng đào tạo giáo viên âm nhạc theo định hướng thực hành, sáng tạo và hội nhập.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để thực hiện bài viết này, chúng tôi sử dụng hai phương pháp chính: Phương pháp nghiên cứu lý thuyết, thông qua việc sưu tầm tài liệu, phân tích, tổng hợp, đánh giá, so sánh... để xây dựng cơ sở lý luận có tính nền tảng định hướng cho bài viết. Phương pháp thực tiễn như khảo sát, điều tra, dự giờ, phỏng vấn... để tìm ra thực trạng của ngành Sư phạm Âm nhạc tại Trường Đại học Đồng Tháp, từ đó sẽ có những biện pháp, giải pháp dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ phù hợp cho sinh viên.

3. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

3.1. Tầm quan trọng của việc dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ

Dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ trong môi trường đào tạo giáo viên âm nhạc không chỉ là một nhiệm vụ chuyên môn mà còn là trách nhiệm đối với việc gìn giữ, tái hiện và lan tỏa các giá trị văn hóa, nghệ thuật của cộng đồng Nam Bộ nói riêng và của âm nhạc Việt Nam nói chung. Tầm quan trọng của

GIÁO DỤC - EDUCATION

nội dung này được thể hiện trên các bình diện: văn hóa, thẩm mỹ, kỹ thuật thanh nhạc, sư phạm đào tạo giáo viên và yêu cầu đổi mới giáo dục nghệ thuật trong bối cảnh hiện nay.

3.1.1. Góp phần bảo tồn và lan tỏa bản sắc văn hóa Nam Bộ

Dân ca Nam Bộ là kết tinh của lịch sử khai hoang, đời sống sông nước, tâm hồn phóng khoáng và mối giao thoa văn hóa của cư dân vùng đồng bằng sông Cửu Long. Các làn điệu như hò, lý, ru, hò hội, hò chèo ghe... đã trở thành biểu tượng âm nhạc của Nam Bộ, lưu giữ phương ngữ, tâm lý, cảm xúc và cách ứng xử văn hóa của cư dân địa phương. Việc đưa ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ vào giảng dạy giúp sinh viên có thể tiếp xúc trực tiếp với ngôn ngữ âm nhạc đặc trưng vùng miền; hiểu sâu sắc các yếu tố văn hóa ẩn trong giai điệu, hình tượng nghệ thuật và lời ca; hình thành ý thức bảo tồn và phát huy giá trị âm nhạc truyền thống.

3.1.2. Tạo nền tảng thẩm mỹ và năng lực cảm thụ âm nhạc dân tộc

Ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ là cầu nối giữa âm nhạc dân gian và âm nhạc mới Việt Nam. Thông qua đặc trưng ngũ cung, tiết tấu linh hoạt, luyện láy mềm mại và ngữ điệu tiếng Việt mang sắc thái Nam Bộ, sinh viên được rèn luyện: khả năng nghe, nhận diện màu âm dân gian; khả năng phân tích mối quan hệ giữa thanh điệu tiếng Việt và đường nét giai điệu; khả năng cảm thụ giá trị thẩm mỹ của âm nhạc truyền thống trong cấu trúc ca khúc hiện đại. Vì vậy, tiếp cận âm hưởng dân gian Nam Bộ không chỉ là rèn luyện kỹ năng biểu diễn mà còn là phát triển tư duy thẩm mỹ mang tính bản địa.

3.1.3. Phát triển kỹ năng thanh nhạc phù hợp yêu cầu nghề nghiệp

Hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ đặt ra nhiều yêu cầu kỹ thuật đặc thù: hơi thở mềm, sâu, đều; nhà chữ theo khẩu hình tiếng Việt; sử dụng luyện láy tự nhiên; rung giọng mềm mại. Dựa trên nền tảng Bel canto, sinh viên được rèn luyện: sự kiểm soát hơi thở và dòng khí; cộng hưởng hợp lý để tạo âm sắc sáng nhưng không mất chất dân gian; xử lý âm đầu, âm cuối, dấu thanh theo ngữ điệu Nam Bộ. Sự kết hợp giữa kỹ thuật cổ điển phương Tây và thanh nhạc cổ truyền Việt Nam là hướng tiếp cận hiệu quả, giúp sinh viên vừa đạt yêu cầu học thuật vừa thể hiện được bản sắc dân gian trong ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ.

3.1.4. Đáp ứng nhu cầu đào tạo theo chương trình giáo dục phổ thông mới

Chương trình Giáo dục Âm nhạc 2018 nhấn mạnh việc phát triển năng lực cảm thụ và trải nghiệm nghệ thuật dân tộc, khuyến khích học sinh tiếp cận âm nhạc vùng miền. Điều này đòi hỏi giáo viên âm nhạc

phải có khả năng: lựa chọn và hướng dẫn học sinh hát các bài mang âm hưởng dân ca; phân tích, giảng giải đặc điểm phong cách và ngữ điệu dân gian; thiết kế hoạt động học tập gắn với trải nghiệm văn hóa địa phương. Do đó, dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ trong trường đại học không chỉ phục vụ mục tiêu đào tạo kỹ năng thanh nhạc mà còn chuẩn bị cho sinh viên năng lực chuyên môn phù hợp yêu cầu của chương trình giáo dục mới.

3.1.5. Bồi dưỡng năng lực sư phạm và năng lực văn hóa nghệ thuật cho sinh viên

Việc học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ giúp sinh viên hình thành những năng lực sư phạm âm nhạc như: khả năng phân tích tác phẩm; lựa chọn phương pháp giảng dạy phù hợp đối tượng học sinh; kỹ năng thị phạm và sửa lỗi kỹ thuật cho người học. Học sinh chỉ có thể hát đúng ca khúc Việt Nam khi giảng viên nắm vững phương pháp và kỹ thuật giảng dạy dựa trên ngôn ngữ tiếng Việt và mỹ cảm dân tộc. Đồng thời năng lực văn hóa, nghệ thuật cũng hình thành sự nhạy cảm với bản sắc vùng miền; thái độ trân trọng giá trị truyền thống; khả năng kết nối âm nhạc với các thiết chế văn hóa, xã hội. Đối với sinh viên Trường Đại học Đồng Tháp, một cơ sở đào tạo nằm trên vùng đất Nam Bộ, việc hiểu và làm chủ phong cách âm nhạc Nam Bộ là một yêu cầu mang tính bản sắc.

3.1.6. Vai trò trong phát triển giáo dục nghệ thuật theo hướng hội nhập và bản sắc

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, giáo dục nghệ thuật Việt Nam phải cùng lúc thực hiện hai nhiệm vụ: tiếp thu tinh hoa nghệ thuật thế giới và củng cố bản sắc văn hóa dân tộc. Ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ là minh chứng rõ nét cho mô hình kết hợp giữa truyền thống và hiện đại, giữa dân gian và học thuật. Về mặt hội nhập, sinh viên được tiếp cận kỹ thuật thanh nhạc hiện đại. Về mặt bản sắc, sinh viên được bồi dưỡng màu sắc, ngữ điệu và phong cách dân tộc.

3.2. Đặc điểm nghệ thuật và kỹ thuật của ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ

Ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ là một bộ phận quan trọng của kho tàng ca khúc Việt Nam hiện đại. Sự hình thành của loại hình ca khúc này dựa trên việc chuyển hóa có chủ đích những đặc trưng nghệ thuật của dân ca Nam Bộ từ thang âm, cấu trúc giai điệu, ngữ điệu tiếng Việt đến hình tượng nghệ thuật và sắc thái biểu cảm. Đặc điểm này không chỉ tạo nên bản sắc âm nhạc, mà còn đem đến những yêu cầu kỹ thuật đặc thù trong quá trình dạy và học thanh nhạc ở bậc đại học, đặc biệt với sinh viên ngành Sư phạm Âm nhạc.

3.2.1. Đặc điểm thang âm và cấu trúc giai điệu

Hầu hết dân ca Nam Bộ vận hành trên hệ thống ngữ

cung Việt Nam, với các bậc âm được tổ chức theo dạng thức mềm mại, ít nhấn mạnh vào quãng rộng, thiên về chuyển động giai điệu liên bậc. Giai điệu dân ca Nam Bộ, vì vậy, mang cảm giác gần gũi, trữ tình, dễ hát, dễ nhớ; đặc biệt phù hợp với đặc trưng của tiếng Việt, một ngôn ngữ giàu thanh điệu. Các ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ đã kế thừa đặc điểm đó thông qua đường nét giai điệu đơn giản nhưng giàu cảm xúc, sự lặp lại có biến đổi, cấu trúc câu hát dựa trên nhịp điệu thơ ca dân gian, sự uyển chuyển trong các chuyển động giai điệu. Điều này đòi hỏi sinh viên khi hát phải làm chủ hơi thở, khả năng ngân dài và xử lý các chuyển động giai điệu liên mạch, yếu tố mà thanh nhạc cổ điển có thể hỗ trợ hiệu quả thông qua kỹ thuật Appoggio và kiểm soát trường độ âm thanh.

3.2.2. Ngữ điệu tiếng Việt và hệ thống luyện lấy đặc trưng

Trong dân ca Nam Bộ, luyện lấy thường xuất hiện ở cuối câu hát hoặc các âm tiết nhấn quan trọng, với các dạng lấy như: lấy đơn, lấy kép, lấy rơi, vượt âm, nhấn - đảo phách theo ngữ điệu phương ngữ Nam Bộ. Khi chuyên hóa vào ca khúc mang âm hưởng dân ca, các nhạc sĩ thường giữ lại những kỹ thuật luyện lấy này để tăng tính dân gian. Do đó, sinh viên phải rèn luyện khả năng xử lý luyện lấy sao cho mềm mại, tự nhiên nhưng vẫn đảm bảo cao độ chuẩn xác, điều vốn khó đạt nếu chỉ áp dụng kỹ thuật thanh nhạc cổ điển mà không có sự điều chỉnh. Sự mềm dẻo trong khẩu hình và cách nhấn nhẹ vào phụ âm đầu, khép âm cuối phù hợp ngữ điệu tiếng Việt là chìa khóa để đạt được tiếng hát dân gian mà không mất sự ổn định kỹ thuật của hát cổ điển.

3.2.3. Nhịp điệu linh hoạt và sự gắn kết với đời sống lao động

Dân ca Nam Bộ ra đời từ môi trường lao động sông nước, với đặc trưng nhịp điệu gắn liền với nhịp chèo ghe, nhịp mái dầm, nhịp sinh hoạt cộng đồng. Vì vậy, tiết tấu của các ca khúc mang âm hưởng dân ca thường: không quá phức tạp nhưng giàu sắc thái; có độ linh hoạt cao, thay đổi tùy theo ngữ cảnh biểu cảm; sử dụng tiết tấu đảo phách hoặc tiết tấu nảy nhẹ, gợi liên tưởng chuyển động tự nhiên của lời nói. Điều này đặt ra yêu cầu sinh viên phải hát với sự uyển chuyển, tránh gò ép vào khuôn mẫu tiết tấu cứng; đồng thời cần sự hỗ trợ của kỹ thuật Bel canto để kiểm soát mạch hơi liên tục trên các trường độ dài. Sự kết hợp giữa tiết tấu dân gian và hơi thở cổ điển tạo nên lối hát giàu sức biểu cảm, phù hợp với nhiều bối cảnh trình diễn và giảng dạy.

3.2.4. Hình tượng nghệ thuật và giá trị biểu cảm

Phần lớn ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ sử dụng hình ảnh gần gũi với đời sống Nam Bộ, như: sông nước Cửu Long, bến đò, con sáo, cánh đồng,

mùa nước nổi, quãng chài, chèo ghe, kéo lưới,... Những hình tượng này không chỉ mang giá trị mô tả mà còn là cơ sở để phát triển cảm xúc trữ tình, tự sự trong lời ca. Điều này đòi hỏi người hát phải có khả năng diễn cảm sâu, hiểu bối cảnh văn hóa, xã hội và biết vận dụng hơi thở mềm và âm sắc phù hợp sắc thái dân gian. Trong giảng dạy, giảng viên không chỉ truyền đạt kỹ năng mà còn phải giúp sinh viên “nhập thân thâm mỹ”, hiểu không gian văn hóa Nam Bộ, từ đó tạo nên tiếng hát thâm trầm bản sắc. Điều này phù hợp với yêu cầu của giáo dục nghệ thuật trong việc “phát triển năng lực cảm thụ và trải nghiệm nghệ thuật gắn với văn hóa dân tộc” theo định hướng đào tạo âm nhạc hiện nay.

3.2.5. Yêu cầu đặc thù đối với kỹ thuật thanh nhạc

Sự kết hợp giữa yêu cầu dân gian và yêu cầu học thuật ở ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ khiến kỹ thuật thanh nhạc trở nên phức hợp. Các yêu cầu kỹ thuật bao gồm: hơi thở mềm, sâu, liên hơi: phù hợp với trường độ dài và chất giọng Nam Bộ; vị trí âm thanh trung tính: không quá nhấn mạnh cộng hưởng đầu như trong Bel canto, nhưng vẫn cần độ vang đủ để truyền cảm; khẩu hình linh hoạt: mở khép theo từng vần để đảm bảo tiếng Việt rõ ràng; âm sắc mộc, trữ tình: tránh sắc thái quá kịch tính hay quá sáng theo phong cách phương Tây; luyện lấy mềm: không nhằm phô diễn kỹ thuật mà để hỗ trợ biểu cảm. Kỹ thuật “tròn vành - rõ chữ” và “đặt âm tự nhiên theo cấu trúc tiếng Việt” là điều kiện tiên quyết để thể hiện thành công ca khúc Việt Nam nói chung và dân ca Nam Bộ nói riêng.

3.2.6. Ý nghĩa của việc nhận diện đặc điểm âm nhạc và kỹ thuật đối với dạy học

Việc xác định rõ đặc điểm của ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ có ý nghĩa quan trọng trong công tác dạy học: Đây là cơ sở xây dựng nội dung và phương pháp giảng dạy: Giảng viên cần lựa chọn kỹ thuật phù hợp từng đặc điểm giai điệu, tiết tấu, ngữ điệu; hỗ trợ sinh viên phát triển năng lực biểu diễn có bản sắc: Sinh viên biết cách điều chỉnh âm sắc, hơi thở, khẩu hình và cảm xúc theo phong cách Nam Bộ; Chuẩn bị cho công tác giảng dạy ở phổ thông: Sinh viên hiểu được cách phân tích bài hát, hướng dẫn học sinh hát đúng phong cách dân gian; Tạo nền tảng cho mô hình sư phạm kết hợp: Đây là cơ sở để triển khai các phương pháp dạy học tích hợp kỹ thuật thanh nhạc Bel canto và kỹ thuật hát dân ca.

3.3. Thực trạng dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ tại Trường Đại học Đồng Tháp

Trong chương trình đào tạo hiện hành, nội dung liên quan đến dân ca và ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ được tích hợp vào các học phần Thanh nhạc cơ bản, Hát dân ca và Phương pháp giảng dạy âm nhạc nhưng thời lượng dành cho các nội dung này còn

khêm tốn, chủ yếu ở mức giới thiệu hoặc thực hành theo hướng mô phỏng, chưa đủ để sinh viên phân tích sâu đặc trưng âm nhạc, văn hóa của phong cách dân ca Nam Bộ. Sự mất cân đối giữa yêu cầu bảo tồn bản sắc âm nhạc vùng miền và thời lượng đào tạo khiến hoạt động học tập thường thiên về việc tái hiện giai điệu mà thiếu khả năng lý giải bản chất phong cách, việc giảng dạy ca khúc Việt Nam chỉ thực sự hiệu quả khi người học được tiếp cận một cách khoa học, có phân tích rõ ràng về ngôn ngữ âm nhạc và cấu trúc ngữ âm tiếng Việt.

Đội ngũ giảng viên thanh nhạc của Trường Đại học Đồng Tháp chủ yếu được đào tạo theo phương pháp Bel canto, có nền tảng vững chắc về kỹ thuật hơi thở, cộng hưởng và xử lý âm sắc nhưng không phải ai cũng được trang bị đầy đủ kiến thức và kinh nghiệm về dân ca Nam Bộ để hướng dẫn các kỹ thuật đặc thù như nhấn, vuốt, láy rơi, láy mềm hay xử lý ngữ điệu phương ngữ Nam Bộ trên cơ sở khoa học. Điều này dẫn đến việc giảng dạy thường dựa chủ yếu vào thị phạm cá nhân, thiếu hệ thống bài luyện thanh đặc thù mô phỏng hơi, điệu dân ca và cũng chưa hình thành khung lý luận sư phạm thống nhất về cách tích hợp giữa kỹ thuật cổ điển và phong cách dân gian.

Về phía sinh viên, mặc dù phần lớn xuất thân từ Nam Bộ và có sự quen thuộc tự nhiên với phương ngữ và văn hóa vùng miền, nhưng khi bước vào môi trường đào tạo thanh nhạc chính quy, họ gặp nhiều khó khăn trong việc chuyển hóa khẩu ngữ và tập quán hát dân gian vào khuôn khổ kỹ thuật hàn lâm. Các hạn chế thường xuất hiện ở khả năng kiểm soát hơi thở dài trên những câu hát có trường độ kéo dài, phân phối hơi hợp lý cho các câu nhạc có tiết tấu linh hoạt đặc trưng, điều chỉnh vị trí âm thanh để đảm bảo âm sắc vừa mộc vừa sáng, đồng thời giữ tròn vành rõ chữ theo đúng đặc điểm của tiếng Việt. Bên cạnh đó, sinh viên còn gặp nhiều lúng túng trong việc luyện láy theo phong cách Nam Bộ khi thiếu hệ thống bài tập được thiết kế riêng và thiếu khả năng phân biệt mức độ luyện cần thiết cho từng tác phẩm, dẫn đến hai khuynh hướng sai lệch phổ biến: hoặc lạm dụng luyện láy làm mất cấu trúc giai điệu, hoặc luyện quá ít khiến bài hát thiếu màu sắc dân gian.

Về phương pháp giảng dạy, phần lớn các giờ học vẫn theo mô hình truyền thống: giảng viên phân tích sơ lược tác phẩm, hát mẫu, sinh viên lặp lại, sau đó tiến hành chỉnh sửa từng câu và hoàn thiện cả bài. Cách tiếp cận này nhìn chung hiệu quả đối với các ca khúc phổ thông nhưng chưa đủ để khơi mở năng lực cảm thụ phong cách dân gian cho sinh viên, nhất là trong bối cảnh đào tạo giáo viên âm nhạc hiện nay đòi hỏi người học phải biết phân tích thang âm, tiết tấu, cấu trúc giai điệu và biểu tượng văn hóa của tác phẩm trước khi thực hành. Việc thiếu các hoạt động phân

tích chuyên sâu dẫn đến sinh viên khó nhận diện rõ đặc trưng Nam Bộ trong ca khúc, khiến quá trình học hát chủ yếu thiên về tái hiện âm thanh mà chưa hướng đến tư duy nghệ thuật và sự phạm mang tính chủ động.

Cùng với đó, học liệu phục vụ dạy học ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ còn thiếu tính hệ thống. Nhà trường chưa có giáo trình tổng hợp riêng cho nội dung này, bản ký âm trong một số tài liệu không ký rõ luyện láy hoặc ký với mức độ đơn giản nên chưa hỗ trợ tốt cho sinh viên trong quá trình luyện tập. Nguồn âm thanh mẫu có chất lượng cao về phong cách cũng chưa được xây dựng đầy đủ, khiến sinh viên thường dựa vào các bản thu trên mạng xã hội; điều này tiềm ẩn nguy cơ lệch chuẩn phong cách do sự đa dạng về chất lượng và cách hát của các bản thu.

Tổng thể, thực trạng cho thấy dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ tại Trường Đại học Đồng Tháp tuy đã có nền tảng nhất định về nhận thức, về kỹ thuật thanh nhạc và về sự quan tâm của sinh viên đối với văn hóa địa phương, nhưng vẫn tồn tại nhiều vấn đề cần giải quyết như: chưa có phương pháp giảng dạy đặc thù cho phong cách Nam Bộ; thiếu sự tích hợp khoa học giữa kỹ thuật cổ điển và dân gian; thiếu học liệu chất lượng và tính hệ thống; đội ngũ giảng viên chưa đồng đều về năng lực phân tích và thị phạm phong cách dân gian, còn sinh viên thì thiếu kỹ năng phân tích âm nhạc, ngữ âm và khả năng điều chỉnh âm sắc để phù hợp với bản chất của ca khúc.

3.4. Vận dụng phương pháp dạy học tích cực trong dạy hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ

3.4.1. Cơ sở lý luận của việc vận dụng phương pháp dạy học tích cực

Việc vận dụng phương pháp dạy học tích cực trong giảng dạy ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ xuất phát từ yêu cầu đổi mới giáo dục âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực, đề cao tính chủ động, sáng tạo và khả năng tự kiến tạo tri thức của sinh viên trong quá trình học tập. Ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ chứa đựng nhiều yếu tố đặc thù về ngữ âm, tiết tấu, luyện láy và phong cách diễn xướng, vì vậy sinh viên không thể chỉ học bằng mô phỏng thụ động mà phải tham gia vào quá trình phân tích, thử nghiệm và tự đánh giá để hình thành hiểu biết sâu sắc về bản chất âm nhạc, văn hóa của thể loại. Nếu người học được đặt vào môi trường học tập tích cực, biết chủ động khám phá mối quan hệ giữa ngôn ngữ tiếng Việt, hơi thở, khẩu hình và ngữ điệu trong biểu diễn. Đặt trong bối cảnh đào tạo giáo viên âm nhạc, phương pháp dạy học tích cực còn đáp ứng yêu cầu hình thành năng lực phân tích, tư duy phê bình và khả năng tổ chức hoạt động dạy học trong tương lai.

3.4.2. Tăng cường hoạt động phân tích và khám phá tác phẩm

Một trong những biểu hiện quan trọng của phương pháp dạy học tích cực là chuyển trọng tâm từ “giảng giải - thị phạm” sang “khám phá - phân tích - kiến tạo tri thức”. Khi tiếp cận ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ, sinh viên cần được tham gia vào các hoạt động như đọc, phân tích lời ca, nhận diện các biểu tượng nghệ thuật, phân tích thang âm và tiết tấu, đối chiếu giai điệu với ngữ điệu tiếng Việt, so sánh bản thu các làn điệu dân ca nguyên gốc để nhận diện mô hình luyện láy hoặc hơi, điệu đặc trưng. Những hoạt động này giúp sinh viên hiểu rõ vì sao ca khúc Nam Bộ lại có tính mềm mại, trữ tình, gần gũi, vì sao luyện láy ở cuối câu đóng vai trò quan trọng trong biểu cảm, hoặc vì sao hơi thở phải mềm, sâu, liền mạch thay vì nén mạnh như trong hát cổ điển. Khi sinh viên chủ động khám phá, tri thức âm nhạc được hình thành một cách bền vững hơn, đồng thời giúp họ phát triển năng lực phân tích, một kỹ năng cốt lõi của nghề giáo viên âm nhạc.

3.4.3. Tổ chức hoạt động thực hành trải nghiệm nhằm phát triển kỹ thuật và phong cách

Bên cạnh hoạt động phân tích, sinh viên cần tham gia các hoạt động thực hành mang tính trải nghiệm để củng cố kỹ thuật và phong cách biểu diễn. Các hoạt động này bao gồm luyện thanh mô phỏng hơi và điệu dân ca, luyện luyện láy theo từng mô hình, tập ngân dài theo chất giọng dân gian, luyện nảy tiếng theo tiết tấu Nam Bộ, nghe - bắt chước - đối chiếu các bản thu dân ca chuẩn, và đặc biệt là ghi âm, ghi hình quá trình tập luyện để tự đánh giá. Sự kết hợp giữa kỹ thuật Bel canto và kỹ thuật hát truyền thống Việt Nam trong đào tạo sinh viên thanh nhạc, bởi sự kết hợp này giúp người học vừa đạt được sự ổn định, khoa học của giọng hát cổ điển, vừa giữ được sự mềm mại và màu sắc bản địa đặc trưng của dân ca Nam Bộ. Dạy học tích cực khuyến khích sinh viên chủ động thử nghiệm các cách xử lý âm sắc, hơi thở và luyện láy khác nhau, từ đó hiểu sâu sắc cơ chế âm thanh và phong cách dân gian, đồng thời hình thành khả năng tự điều chỉnh kỹ thuật. Đây là một lợi thế vượt trội so với phương pháp dạy học truyền thống vốn phụ thuộc quá nhiều vào sự thị phạm và hiệu chỉnh của giảng viên.

3.4.4. Phát triển năng lực tự đánh giá, phản biện và tương tác nhóm

Một điểm nhấn quan trọng của phương pháp dạy học tích cực là phát triển năng lực tự đánh giá và năng lực phản biện của người học. Trong dạy hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ, sinh viên được khuyến khích tự ghi âm phần trình bày của mình, phân tích độ ổn định của cao độ, tính phù hợp của âm sắc, mức độ tự nhiên của luyện láy và khả năng nhả chữ theo ngữ điệu Nam Bộ. Việc tự đánh giá này là cơ

chế quan trọng giúp sinh viên chuyển từ học tập thụ động sang học tập tự chủ, hình thành năng lực tự điều chỉnh, yếu tố cần thiết đối với giáo viên âm nhạc tương lai. Đồng thời, việc tổ chức thảo luận nhóm, phản hồi chéo và trình bày nhiều phiên bản thể hiện khác nhau tạo ra môi trường tương tác đa chiều, nơi sinh viên có cơ hội so sánh, phân tích sự khác biệt phong cách và học hỏi từ nhiều góc nhìn.

4. KẾT LUẬN

Từ những phân tích về đặc điểm nghệ thuật, kỹ thuật thanh nhạc, yêu cầu sư phạm và thực trạng đào tạo tại Trường Đại học Đồng Tháp có thể khẳng định rằng ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ giữ vai trò quan trọng trong việc bồi dưỡng năng lực cảm thụ dân tộc, hình thành bản sắc thẩm mỹ và phát triển năng lực nghề nghiệp cho sinh viên. Kết quả nghiên cứu cho thấy việc tích hợp phương pháp dạy học tích cực vào giảng dạy ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ có khả năng nâng cao rõ rệt hiệu quả học tập: sinh viên không chỉ hiểu sâu hơn về cấu trúc và phong cách dân gian mà còn phát triển các năng lực thiết yếu như phân tích âm nhạc, tự đánh giá, tư duy phản biện, hợp tác nhóm và ứng dụng công nghệ trong luyện tập. Mặt khác, mô hình kết hợp kỹ thuật Bel canto với kỹ thuật hát dân ca cũng chứng minh giá trị sư phạm trong việc giúp sinh viên vừa đạt chuẩn kỹ thuật thanh nhạc hiện đại, vừa thể hiện trọn vẹn màu sắc văn hóa Nam Bộ trong biểu diễn.

Nhìn chung, việc nghiên cứu và vận dụng phương pháp dạy học tích cực trong dạy hát ca khúc mang âm hưởng dân ca Nam Bộ không chỉ góp phần nâng cao chất lượng đào tạo tại Trường Đại học Đồng Tháp mà còn mở ra hướng tiếp cận mới phù hợp với xu thế phát triển của giáo dục nghệ thuật hiện đại: đề cao bản sắc văn hóa dân tộc, phát triển năng lực nghề nghiệp và nuôi dưỡng tình yêu âm nhạc truyền thống cho thế hệ giáo viên âm nhạc tương lai.

Lời cảm ơn: Nghiên cứu này được hỗ trợ bởi đề tài nghiên cứu khoa học của Trường Đại học Đồng Tháp, mã số SPD2025.01.36

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Dương Viết Á. (1994).** Theo dòng âm thanh cái đẹp Sài Gòn. Hà Nội: Nxb Âm nhạc.
- Hồ Mộ La. (2008).** Phương pháp dạy thanh nhạc. Hà Nội: Nxb Từ điển BK.
- Đào Ngọc Dung. (2002).** Tuyển tập 60 ca khúc phát triển dân ca người Việt. Hà Nội: Nxb Âm nhạc.
- Lư Nhất Vũ, Lê Giang. (1983).** Tìm hiểu dân ca Nam Bộ, Tp. Hồ Chí Minh: Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
- Nguyễn Trung Kiên. (2001).** Phương pháp sư phạm thanh nhạc. Hà Nội: Viện Âm nhạc.